

Lögmansröðan á Ólavsöku 1961

Onnur tingsetan av hesum valskeiði er komin at enda og vit taka upp triðju.

Hin seinasta var tann longsta, ið hevur verið. Men eg hugsji, at vit av sonnum kunnu siga, at hon var ein hin gróðurrikasta.

FISKISKAPURIN SVEIK

Alt bar tó ikki so væl í band, sum ynskiligt hevði verið.

Tað fall soleiðis meint, at fiskiskapurin á okkara gomlu leiðum stórliga sveik eins og árið frammanundan.

Men tilikum hendingum ráða vit ikki fyri.

HITT MEINASTA HÖGGIÐ

Aftrat hesum kom so hitt meinasta höggið, vit hava verið fyri, nevniliga skerjingin av veiðirætti okkara á fjarökjunum undir Íslandi og við Noregi.

Henda skerjingin hevur líkasum gjørt kravið um víðkan av okkara veiðirættindum í Grönlandi týðningarmiklari enn á nøkrum sinni.

GRÖNLAND SUM ENDURBÓT

Landsstýrið legði eisini árar í sjógv fyri stórri rætti í Grönlandi við tað sama, ið tað var sett.

Úthyggingin av Föroyingahavnini og stórvíðkan av virkjunum har eru farin fram.

Tað var mikil broyting og mikið framstig, ið vóru vunnin í samráðingunum við ríkisstýrið og grönlandska landsráðið um grönlandsmálið. Grönlandskar havnir við nýggjum veiðiöki aftrat teimum, vit hövdu

frammanundan, rætt fyri ávíst bátatal at avreiða til konguliga grön-
lenska handilin og fyri hesar bátar rætt til at veiða alla staðni, har ið
grönlendingar veiða, öki, ið hava verið stongd áður.

Undir samarbeiðsstevnuna viðvíkjandi Grönlandi fellur ætlanin at
byggja stórvirki í Godthaabsfirðinum við KGH, föroyingum og dönum
sum partnerum, stórvirki, sum í leiðslu og handilsskapi skal standa
óbundið av KGH og tí framhjárætti, hetta virki hefur.

Fyrsta hurðin til samarbeiði við grönlendingar er skipanin viðvíkj-
andi föroyinga útróðri við avreiðing til tann grönlenska kongiliga
handilin.

Væl hava föroysku útróðramenninir til KGH fingið somu minstalönar-
trygging og prísviðbót frá lönjavningargrunninum sum fiskimenninir,
ið arbeiði fyri egnu rokning haruppi. Men so hefur KGH sum viðurgjald
ímóti hesum galdið vanligt avgjald til lönjavningargunnin og lands-
kassans fyri tann fisk, sum hann hefur latið turkað í Föroyum. Talan
hefur verið um eini 1400 tons. Hetta hefur givið nógv hundrað túsund
í turkilön.

Ræurnar eru sostatt víðkaðar munandi í Grönlandi, men málið er at
föroyingar og grönlendingar skulu hava sama rætt hvør hjá öðrum.

NORSKA SJÓÓKI

Viðvíkjandi fiskiskapinum á norska sjóökinum hefur landsstýrið
eftir samráðing við teir könastu menn, ið hava fiskað haruppi, heitt á
norsku stjórnina at vera okkum lagalig. Her er serliga talan um fiski-
skap við Finnmörkina. Sleppa vit ikki at royna herimillum 6 og 12
verður snókt ómöguligt at royna har. Tað av fiskileiðum, sum er uttan-
fyri 12 míl har, er ov lítið at vága eina so langa leið sum hagar upp.

Vit hava vónina um, at norðmenn vera okkum lagaligir.

Í ISLANDI

Skerjingin við teimum 12 mílunum av okkara veiðirætti har uppi
neit sum sagt okkum meinast.

Landsstýrið hefur tí haft í huga at fáa eina serstöðu í Íslandi. Her var
serliga hugsað um fiskiskapin við snöri og snellu.

Men einki kundi gerast fyrrenn drátturin við bretar var vorðin
greiddur.

So brátt sum stríðið millum íslendingar og bretar var lokið, vendi
landsstýrið sær til uttanríkisráðið danska at fáa samráðingar við Ís-

lendingar í lag. Sama varð gjört beinleiðis yvirfyri Íslandi, við áheitan á íslenska sendiharran í Danmark harra Steffan Johan Steffansson um at fáa skipað fyri samráðingum um serlig veiðirættindi í Íslandi fyri föroyingar. Landsstýrið hevur eisini havt beinleiðis brævaskifti við íslenskan ráðharran um samráðingar og troðkað á at fingið tær í lag so skjótt sum möguligt.

Seinast, ið tingið var saman samtykti tað at taka upp samráðingar við Ísland um munandi størri fiskirættindi har uppi.

So kom endaligt svar frá íslensku stjórnini, at hon var fús at byrja samráðingar tann 17. juli.

Hesar samráðingar hava so verið við tí úrsliti, at föroyingar hava fingið fastan rætt at veiða við snöri og snellu alt árið á stórum ökjum kring Ísland innan fyri sjómarkið uttan á einum strekki í Vesturlandinum, har ið íslendingar vunnu minst við útflutninginum av fiskimarkinum. Summa staðni er veiðirætturin tíðarmarkaður í árinum. Men so væl er vunnið, at menn halda, at föroyingar nú kunnu reka vanliga snöris- og snelluveiðu haruppi, við Steinin, Grimsoy og á øðrum víðum ökjum norðan fyri, á Suðurlandinum, Eysturlandinum og Vesturlandinum sum fiskilíkindini nú eru.

Rætturin fyri snöris- og snelluveiðu er ikki avmarkaður til ávíst áramál, men er leypandi víðari og ætlaður at verða varandi, um tað so er 6 mánaðar uppsögn hjá báðum pørtum.

NEW FOUNDLAND

New Foundland liggur fjarast. Men har verður drivin stórus fiskiskapur av øllum fiskivinnutjóðum á hesari hálvu. Vónandi verður fiski-marksspurningurin ikki at koma okkum tvörari har, enn tilfellið er í dag.

SJÓMARKSSTÖÐA

Sjómarksstöða landsstýrisins er óbroytilig 12 míl út frá beinum linjum. Hövuðsálitið hjá okkum er sjógvurin við Föroyar og uppi í Grönlandi.

NYGGJ FISKISKIP Í HÓPATALI

Men til at reka fiskiskap á so fjarum leiðum sum á fiskigrunnunum við Noreg, Bjarnoyrna, Grönland og New Foundland krevjast stór skip og nógv skip.

Tað er tí betri cydnast at fáa til vega eina ílegginnarskipan til keyp og bygging av hesum skipum.

Og nógv skip eru komin.

Nógv eru við at koma.

Og hugur tykist stöðugt at vera at fáa nýggj skip.

Av stórum góðum skipum hava vit:

Línubátar: 24; aftrat hesum er 12 kontraheraðir, og eru fleiri feløg í umbúna at kontrakta nýbyggingar.

Trolarar: 6 brænnýggjar; av stórum hövdu vit frammanundan 6 og av gomlum nútímansgjörðum 2 til fiskiskap og 1 til farmaflyting. Umframt tey línuskip, ið komin eru og sum menn eru við at kontrakta, verða onnur, sum væntandi vilja koma aftrat, og vilja vit av nýbyggingum og keyptum nýggjum skipum í 1962/63 soleiðis hava fingið til landi millum 50 og 60 og innan 5-ára skciði eini 70-80.

Einstak av hesum sum Bakur, tað seinasta hjá Skipafelagnum, og Hoyvíkingur eru útgjörd serliga sum frystiskip. Óll hava frystigreiðir til agn- og kalvafrusting og goymslu í størri og minni mun.

Summir trolarar hava fiskamjölsvirki umborð.

Við hjálp av realkredittstovninum, lán frá fiskaribankanum og studn-inginum, sum landskassin við lutvís peningi frá lánnum, sum landsstýrið hevur tryggjað og lutvís við peningi á figgjjarlógini skuldu vit verið förir at tikið takið at veitt okkum nóg nógv skip til landið, um fiskimenn og aðrir, ið hava hug at fáa sær skip, kunnu veita til vega eginpeningin.

Tessverri gluppu tey 30 belgisku skipini okkum av hondum, hóast alt eftir rættum skuldi verið í lagi at fingið tey. Frá belgisku síðu verður sagt, at tað var vanlukkan, ið við Kongostríðnum hálvdi seg yvir Belgiu, sum forðaði hesum stóra byggipláni at ganga út.

Men enn hevur sum sagt ikki staðist á hjá fiskimonnum og öðrum at fingið lán til skipabygging, tá teir kundu greiða sín part.

Hóast talið av teimum nýggju skipunum er stórt, er vökturin ikki so munandi, sum ein annars kundi hildið, tí ein so stórir partur av teimum gomlu skipunum er lagdur vegna aldur ella dygdarloysi. Men tá ið tað er farið burtur av við upplegging, sum ikki kann ella ikki fær loyvi at halda fram við fiskiskapi, verður tann stöðugt vaksandi fiskiflotin at muna til lítar, so tann dagur kortini ikki er fjarur, tá ið vit hava nóg mikið av nýggjum skipum til okkara fiskimenn.

Tað hevur verið stuttligt at fylgja við, hvussu okkara nýggju skip hava kunna drivið lönandi fiskiskap við Føroyar allan veturin, ta tíðina tá ið okkara skip annars í gomlum dögum lógu fyri teymi.

SKIPABYGGING Í FÖROYUM

Spell bara, at vit ikki eru fyrireikaðir at byggja skipini sjálvir. Óðr-vísi hevði verið, um teir menn, ikki á sinni í blaðgreinum og á annan hátt lögdu seg í buktina at forða, tá ið skipabyggingaspurningurin straks aftaná seinasta heimsbardaga var reistur á dyggum grundarlagi.

Spónur er kortini nú settur í greytin.

Hitt fyrsta stálskipið er liðugt frá föroyskari skipasmiðju og farið til fiskiskaps.

Og kjölurin er lagdur til tað næsta.

Talan er um at fara undir stórtikna skipasmiðju á Skála og at víðka og nútímansgera skipasmiðjurnar í Havn, Tvöroyri og kanska aðra staðni við.

STUDNINGUR TIL SKIPABYGGING

Til frama fyri skipabygging her á landi er í gildi lóg, sum veitir 80 % av farmagjaldinum fyri tilfar til skipabygging sum tilskot til avvarandi skipasmiðju. Haraftrat fær hvør skipasmiðja 6 % av skipsvirðinum í studningi til bygging av fyrsta skipinum og 3 % í studningi fyri komandi skip, hon byggir. Hesi 3 % endurrinda gott og væl 4 %'s umsetingar-skattin.

Nevnd arbeiðir við spurninginum, um ráð eru til at veita beinleiðis studning til skipabygging út yvir 6 % studningin til fyrsta skipið og tann nevnda 80 %studningin fyri farmagjald.

Uppskot er ætlað at koma fram í hesu tingsetu, skipabyggingarstudninginum viðvíkjandi.

Um vit komu so langt, at skip vóru bygd á øllum okkara skipasmiðjum, vildi tað verið stórtakið mikla og bast arbeiðsloysinum millum skipstímurmennt okkara.

Skipasmið gevur eisini hópin av arbeiði til aðrar enn skipstímurmennt.

At byggja skip okkara sjálvir er ein so týðningarmikil spurningur at hann má verða lýstur út í æsir, og alt má vera gjørt fyri at fremja hann, sum nationalökonomiskt er forsvarligt.

Men helst skuldu vit verið kappingarförir eisini á hesum öki.

«EGNSUDVIKLINGS»-LÓGIN

Hin stóra figgjanin av hesum stórtiltökum er möguleggjörd av Egsumdvíklings-laanefonden.

Skipasmiðjan á Skála hefur tilsögn um 1,8 mill. Eisini er gívin tilsögn um 2,7 millióna lán til frysti- og flakavirki her í Havn. Fleiri aðrar umsóknir um lán til frysti- og onnur ídnaðarvirki eru inni hjá hesum láni-grunni.

Tað er ikki at ivast í, at lán verða játtað, um annars rakstrarlíkindi eru tilsteðis á avvarandi plássum.

Erhvervslaanefonden av donsku marshallpeninginum, sum eisini varð settur í gildi fyri Føroyar, fór úr gildi, hefur lænt til turkihúsabyggingina, ísvirkini og mong onnur virki, ið eru komin í lag, síðani kríggjð hasaði av, nógvar milliónir. Fyri tveimum árum síðani lá hesin peningur um stívar 11 mill. og er væl størri nú.

Nú kemur Egnudviklingslaanefonden hövuðssakliga at virka ístaðin fyri Erhvervslaanefonden.

Tingið hefur samtykt at seta serliga nevnd, ið er vald at vera landsstýrinum til hjálpar við planleggingini av virkjum og uppbygging av landi okkara við hjálp av «Egnudviklingslaanefonden». Landsstýrið og henda nevndin í samarbeiði við «Egnudviklingsraadet», ið hefur skipað fyri stórfingnu fyrítökum í teimum sokallaðu arbeiðsleysuoyggjunum í Danmark, verða at loysa uppgávuna at gera ein landsplan til landsuppbyggingar og hasan av arbeiðsloysinum hjá okkum.

ÍDNAÐARLÁN

Aftrat «Egnudviklingslaanefonden», ið sum sagt er ætlaður fyrst og fremst at taka sær av teimum stóru landsuppgávum er möguleiki frá landskassanum at fáa veðhald fyri láni til smærri ídnaðarvirki. Hesi veðhald kunnu til samans ganga uppi 200.000 um árið, og eiga at verða at halda fram í komandi tíðum.

Snörisvirki og húkavirki og onnur ídnaðarvirki eru sett á stovn við veðhald frá landskassanum sambært hesa lóg.

Tað er ikki at ivast í, at markið fyri hæddini á hesum veðhaldum eigur at verða hækkað eftirhondini, sum tórvurin til hesi lán veksur.

Nóg nógv skip til okkara arbeiðsföra sjófólk — her er ikki minst hugsað um farma- og ferðafólkaskip — og hin størst mögulega heima-ídnað til fulltilvirkan av okkara fiskiframleiðslu, so hon kann verða seld til brúkarar líka at koma í køkin til húsmóðirina at nýta undir matgerð síni — tað er ein hövuðsuppgáva, ein av teimum mongu, sum landsstýrið fegið vil vera við til at loysa.

BÚNAÐARMÁL

Búnaðurinn stendur í stað ella fer heldur aftur sum innlögulið í húsarhaldinum.

Hettar er stórt spell.

Tað er övugt og stórt landstap, at vit t. d. ikki dyrka so frægt av eplum og grönmeti og kjöti, sum vit brúka sjálvir.

Her má umskipan fáast í lag.

At vit skulu brúka okkara egnu framleiðslu, okkara egnu vöru, áðrenn vit fara út av landinum við dýrabarari valutu at keypa tað, sum vit annars makliga kunna gera sjálvi, er övugt. Hetta skuldi verið eyðsæð.

Eín landsandilsskipan av söluni og keypinum av búnaðarframleiðsluni og tí, ið má verða flutt inn av búnaðararbeiðstólum, fræ, tóðum og öðrum, vildi gjørt tað möguligt at brúkt okkara vörur fyrst, áðrenn innflutt verður. Við tollbyrgingum, sum onkur hevur skotið uppá, gerst tað ikki, bara av teirri grund, at verjitollur ikki er loyvdur sambært avtalurnar í GAT og teimum 6 «og teimum 7».

Henda skipan skuldi sjálvandi ikki borið við sær, at tann stóra fjöldin, sum ikki er framleiðari, men bara keypari av landbúnaðarvörum, verður fyri tí, at vörurnar komu at verða dýrari, enn tær kunnu fáast við fríum handli sum nú.

Framleiðsla okkara eigur at vera kappingarför. Men annars er í so mongum londum talan um prísjavnara annaðhvørt við tilskoti til framleiðarin ella við prísviðbót til brúkarin.

Mest mögulig framleiðsla í landinum er gott herróp hjá fólki, har ið inntöku trot ella ov lítil inntöka er.

Ein treytin fyri, at vit kunnu verða prískappingarförir, er at okkara landbúnaður verður mekaniseraður í so stóran mun, sum gjörligt er. Okkara land er meiri heggjut og grýtugt enn flestu aðrastaðni. Tað krevjast kanska serlig mekanist amboð. Tað megu so okkara klóku búnaðarmenn leggja seg eftir at «konstruera», sjálvir ella at fáa sær kynstrigar kreftir at gera tað.

Tað kann ikki eita, at vit ikki duga ella kunnu.

Trupulleikarnir eru til fyri at vinna á.

HAVNA- OG VEGAMÁL

Líka undan valinum var hin stóri havnabyggingarplanurin upp á 36 milliónir samtyktur at gera soleiðis, at helmingurin skuldi rindast í 10 ár, og hin helmingurin í 20 ár, atvíkavíst við 1/10 og 1/20 um árið. Men

tað var ikki nóg nógvur peningur fyri ikki at siga eingin peningur settur á fíggjarlógini til hetta endamál.

Í landsstýrisins og samgonguflokkanna stóra pláni er peningur tryggjaður til hesa veldugu havnaætlan.

Summi av havnaarbeiðunum eru í gerð. Onnur eru undir fyrireikan at fara í gerð. Tessverri stendur á tí tekniska fyrireikingararbeiðinum. Okkara verkfrøðingsskrivstova er ov illa mannað, serliga hevur hetta verið tilfelli seinastu árin, nú ið so nógv arbeiði, stórarbeiði, hava verið í gerð undir leiðslu av landsverkfrøðingsskrivstovuni.

Vit megu so vítt møguligt royna at fáa arbeiðini detailprojekteraði og so útlisiterað, hvarvið vit kanska fáa arbeiðini gjörd bíligari, og hvarvið vit ið hvussu er kunnu fáa fleiri verkfrøðingar í arbeiði upp á tey ymsu projektini.

Enn eru stór strekki eftiri at gera av nýggjum vegi, til tess vit av sonnum kunnu siga, at vit hava eitt fullfíggjað vegasamband bygdanna millum. Men tað er úti við at hava gjørt hesar nýggju vegirnar, íroknaðar fjallasmogurnar í Norðoyggjum og Suðuroy og kanska aðrastaðni við. Mesti parturin av teimum gomlu vegunum eru tíðaróhóskandi og í veruliga ónýtiligum standi, ov smalir, fullur av holum, hyljum og knortlitum undirlendi.

Hesir vegir megu umafturgerast, breiðkast, slættast og gerast sterkir og helst asfalterast.

Hetta kostar alstóran pening.

Okkara verkfrøðingsskrivstova talar um 70—75 milliónir.

Tað er hvørjum manni eyðsæð, at hetta takið kunnu vit ikki taka uttan við bíligum og helst rentufrium lánnum.

Vegagerðin vildi mangastaðni, har ið einki heimaarbeiði er, komið sum ein vælsignað hjálpanði hond í arbeiðsloysinum.

Státurin gevur milliónur í arbeiðsloysisstudningi niðri, meðan hann einki letur her.

Íleggingarhjálp til uppbygging av okkara landi er ein státsuppgáva, og arbeiðsloysisstudningsmál er ein social uppgáva.

Landsstýrið hevur reist spurningin yvir fyri státsministararanum um státslán til vegabyggingina og vegna umstöðurnar at veita renturnar sum eina cyka eingangshjálp at ajouföra vegabyggingina við hin partin av ríkinum og sum eina cykahjálp móti arbeiðsloysinum.

Tað er í umbúna at seta fram eitt fullfíggjað uppskot um fimmára vegætlanir til fullfíggjan av vegagerðini, og at søkja státtin um rentufri ella heilt bílig lán at lúka hesa uppgávu. Fyri at eingin skal misskilja, verður at viðmerkja, at eingin endalig avgerð liggur tó fyri frá ríkisstýrisins síðu.

Sum praktisk upplýsing kann vera sagt, at fjallasmogan í Hvalbæ-

Tvöroyri er farin í gerð. Fjallasmogan í Norðoyggjum er skitsuprojekterað. Skitsuprojektið metir arbeið at koma at liggja um 6,3 milliónir.

Oyggjarvegurin stendur uppá, at kommunurnar vera samdar um tann partin, ið tilkemur teimum at rinda. Men hetta verður vónandi nú at koma í lag. Landsstýrið kallaði avvarandi kommunur saman, og vóru teir frammöttu umboðsmenn kommunanna samdir um at viðmæla eitt uppskot til samtyktar á einum löggildum kommunufundi. Tílikar samtyktir liggja fyri frá avvarandi kommunum uttan Havnar kommunu.

Ímeðan bíðað hevur verið eftir eini endaligari samtykt frá kommununum, hevur landsverkfrøðingurin skipað fyri, at tann parturin av Oyggjarvegnum, ið gongur frá Kollafirði til Hósvíkar hevur verið í arbeiði við greiðum, ið vóru fluttar oman úr Mjörkadali til Kollafjarðar.

Um tað nú, sum vónað, gongur í lag við semju millum avvarandi kommunur, ið talan er um skulu vera um kommunanna partin av vegnum frá Kollafirði til Mjörkadals, verður hetta oyggjarvegararbeiði byrjað nú á heysti komandi.

Játtað vórðu jú veðhald fyri láni at byggja Oyndarfjarðarvegin og Oyrargjáar-Fútaklettsvegin. Hesir vegir eru so at projektera og at fáa lán til. Tá ið tað er í lagi, verður arbeiðið at fara í gongd.

Frá landsstýrisins síðu verður gjørt tað, ið møguligt er, fyri hesi vegararbeiði og onnur koma til veruleika.

Men peningaspurningurin og tann tekniska síðan av vegagerðini er alt annað enn sum fótur í hosu, so stór sum krøvini eru í allar ættir eftir peningi.

STUDENTASKÚLIN

Frá studentaskúlamálinum er at siga, at ætlanin er at fara niðan í Hoydalar at halda skúla í sanatoriihúsinum. Fyrireikingar verða gjørdar at byrja við eini kostardeild, so langt sum pláss er til tess. Kóki- og matgerðargreiðir eru falar. Talan verður at byrja við um einar 30 kostdeildarnæmingar. Har verður fyrst og fremst talan um bygdaskúlanæmingar, sjálvandi.

Tá ið skúlin við leikfímishöll er liðugur, leikvöllur gjørdur --- sprongt er niður gjøgnum hamarin niðan fyri, so nú verður møguligt at dreina flótuna, og verður tá møguligt at fáa har ein hin besta leikvöll, vit hava í Föroyum.

LESNAÐARSTUDNINGUR

Lesnaðarstudningur til studentar og onnur, ið lesa, er hesi bæði árinu

hækkaður munandi. Meðan studenturin fekk at kalla ongan studning áður og mátti gjalda fyri skúlan sjálfan, er friur skúli nú, og næmingarnir koma summir, nú síðani Ungdommens uddannelsesfond eftir tilmæli frá landsstýrinum varð gjørt galdandi eisini fyri Føroyar, upp í hálvtriðja túsund í lesnaðastudningi. Her er stórbroyting hend, um ein tó enn ikki kann siga, at tryggjað er, at barnanna atstöður til lesnað ikki skal verða treytaður av peningapunginum, men einans av evnunum, ið barninum er givin. Viðari fíggarlig ábót til lærlingar og lesandi er í landsstýrisins umhugsan.

SKÚLABYGGING

Bygging av skúlum er farin fram sum ongatíð áður í Føroya søgu. Tann eini stásiligi skúlin er tikin í brúk eftir annan, bæði í smærri og størri bygdum kring oyggjarnar. Og hópur av skúlum eru projekteraðir og við at fara til byggingar. Men eingin bygging er neyðugari enn henda, tí góður skúli er hollasta grundarlagi hjá teirri uppvaksandi slektini at byggja og mennast á. Hildið verður fram við skúlabyggingini.

NÝGGJ SKÚLALÓG

Hin nýggja skúlalógin skal nú roynast. Vit, sum vóru við til at greiða atkvøðu fyri henni, hava góðar vónir um, at hon verður okkara börnum og skúlaskapi at hollasta gagni.

Einaferð var talan um centralisering av okkara skúlaundirvísing, serliga viðvíkjandi teimum hægri skúlunum.

Hetta er ikki hent. Tvørturímóti eru settir real- ella preliminar-skúlar á stovn víða um landi. Her eru ymsar meiningar. Men eitt kunnu vit kortini verða samd um, at tað er eitt framstig, at so nógvir realskúlar eru settir á stovn, heldur enn ongar uttan realskúlin í Havn at hava. Tað er dýrur gripur fyri foreldrini at kunna hava börnini hjá sær longest møguligt.

LÆRARASKÚLIN

Læraraskúlaundirvísingin er við lóg umskipað, og er roynt at fáa hana á hædd við læraraundirvísingina í Danmark. Men okkum trýtur stöðugt hús til undirvísingina eins og ein venjingarskúla upp á einar 9 klassar.

Um beint í lötuni ikki kann sigast við vissu, at bygging fer í gongd nú

við tað fyrsta, liggur landið tó soleiðis, at vónir eru fyri, at vit innan stutta tíð hava hampiligan læraraskúlabygning við leikfímishöll og «övílsisskúla».

KVÖLDSKÚLI OG TEKNISKUR SKÚLI

Kvöldskúli og tekniski skúlin hava tikið rötur undir seg í størri mun, enn flestir hövdu væntað. Á hesum ökinum eru hendar stórar broytingar og eru við at henda fleiri.

SKIPARASKÚLIN

Um stutta tíð hava vit skiparaskúlabyggingin lidnan við maskinhöll og öllum nútímans undirvísingarhenteikum, og hava vit so skipað okkum at kunna lúka alla navigatiónarundirvísing og maskinmeistararundirvísing, sum menn kunnu geva í øðrum londum. Tá ið vit innan stutta tíð eru fult fyrireikaðir, kunnu vit lata úr navigatiónar- og maskinskúla okkara menn við öllum stigum av læru.

Her er talan um ein yvirtiknan part av okkara undirvísing. Hann er vorðin dýrur. Men hann hevur so stóran týdning, at tað má verða goldið fyri hann tað, ið tað kostar, fyri at fáa menn fult út á hædd við, hvat ið menn á hesum ökinum hava í hinum norðanlundunum.

SOCIALU LÓGIRNAR

Størsta góða, sum er vunnið í seinastu árunum, eru tær socialu lógirnar, ið samtyktar vóru í fjór.

Landsstýrið vil seta fram lógaruppskot í hesi tingsetu um fulla ajourføring við socialu lógirnar í Danmörk.

Sambært hesi lógaruppskot vil pensjónarpeningurin til gomul og sjúk hækka munandi, fyrst komandi 1. apríl 1962 og síðan ta seinastu hækkingina 1. apríl 1963.

Við fullari hækking vilja

hjún fáa	kr. 477,00	um mánaðin	—	kr. 5.724,00	árliga
hjún, bert annað fær ..	kr. 368,00	um mánaðin	—	kr. 4.416,00	árliga
stök	kr. 316,00	um mánaðin	—	kr. 3.692,00	árliga
avlamisfólk, gift	kr. 428,00	um mánaðin	—	kr. 5.736,00	árliga
avlamisfólk, ógift	kr. 376,00	um mánaðin	—	kr. 4.512,00	árliga
einkja	kr. 316,00	um mánaðin	—	kr. 3.692,00	árliga
+ fyri hvørt barnið	kr. 80,00	um mánaðin	—	kr. 960,00	árliga

Hjálpin til treingjandi sambært forsorgarlógina vil verða um mánaðin upp til 85 % av pensjónarpeninginum.

Hjálpin til sinnisveik og onnur, sum eru í serforsorg rindar staturin alla, meðan pensjónin verður rindað av tí eina procentinum og restini við 4/7 frá stati og 3/7 frá föroyskari síðu, lögling og kommunum. Hinar socialu útreiðslurnar verða rindaðar við helmingi til hvønn teirra statin og Föroyar.

SJÚKRAHÚSBYGGINGIN

Tey sjúku og gomlu í Hoydølum verða at flyta oman í tann nýggja bygningin við Dr. Alexandrines Hospital.

Hesin bygningurin hoyrir til landssjúkrahúsið.

Ein kann sostatt siga, at landssjúkrahúsið veruliga longu er byrjað at byggjast.

Planirnir til hesa stóru sjúkrahúsbýgging eru nú við at verða liðugt gjördir, og farið verður so av álvara at byggja. Sambært samráðingarnar niðri nú seinast um sjúkrahúsbýggingina vil statsministerin seta fram uppskot fyri donsku figgjarnevndina, at staturin skal leggja allan byggipeningin út. Tá ið so bygt er, verður at avgera, hvussu ið afturgjaldingin skal fara fram av tí peningi, sum Föroyar skulu rinda av sjúkrahúskostnaðinum.

Menn arbeiða av harða hendi uppá detailteknungarnar til byggingina av sinnissjúkrahúsinum. Tá ið tær eru lidnar, verður arbeiðið útboðið og byrjað, so brátt tilboð er tikið.

Landssjúkrahúsið er mett til at koma at kosta um kr. 14 mill. og sinnissjúkrahúsið um kr. 36 mill.

Taka vit sjúkrahúsinu á Tvöroyri og í Klakksvík við, er talan um eina sjúkrahúsbýgging fyri Föroyar upp á einar 60 mill. kr.

Eitt stórt tal!

Ein statsstudningur til tey sjúku, veiku, gomlu, avlamis og onnur treingjandi upp á ca. kr. 7 mill. umframt státsútreiðslurnar, sjúkrahúsviðgerð av øðrum sjúkum aftrat statsstudninginum til sjúkrakassar er av sonnum ein munandi peningatilförsla innan fyri tað sociala öki. Ein peningatilförsla, ið merkist at kalla í hvørjum heimi her á landi. Henda peningatilförsla ber eisini umvegis menning til okkara vinnulív við at ökja um keypimegina.

FRÍTÍÐARLÖN TIL FISKIMENN:

Málið at veita okkara fiskimonnum frítíð við lön varð greitt í fyrra-

árið. At byrja við varð samtykt at lata landskassan rinda frítíðarlönina sum ein stuðul til fiskivinnuna fyri at fáa menn at fara undir at fáa sær skip. Men ætlanin var og er, at arbeiðsgevarin á sjónum eins og arbeiðsgevarin á landinum skal rinda alla frítíðarlönina, og varð tí í seinastu tingsetu samtykt at leggja helmingin av frítíðarlön yvir á arbeiðsgevarin á sjónum fyri so, tá ið lógin um 1½ ár skal reviderast, at samtykkja, at arbeiðsgevarin á sjónum skal rinda alla frítíðarlönina.

MINSTALÖNARHÆKKINGIN

Við seinastu samtyktu lønarlóg fyri kvinnur og menn hava arbeiðararnir vunnið ca. 41 oyru um tíman fyri alt vanligt arbeiði og 27 oyru fyri alt fiskaarbeiði. At ójavni var á hækkingini komst av, at roynt varð at halda fiskaturkingararbeiði eitt sindur lægri í lön, fyri at eggja monnum at leggja fisk upp at turka. Men hækkingin var tó munandi, um 7 oyru meiri enn kravt var á sinni undir lønarsamráðingunum.

Kvinnurnar finga munandi lønarhækking við, um tær ikki á hesum sinni vunu á mál, also javnan lønarrætt við mannin. Hin principiella stöðan er jú, at sama lön skal vera fyri sama arbeiði, uttan mun til, um tað er maður ella kvinna, sum ger arbeiði.

TÆNASTUMANNALÖNIRNAR

Tænastumenn finga sína lønarlóg. Men teir eru ikki nøgdir við hana. Nú stendur á hjá starvsmonnum at fáa síni lønarviðurskifti at vera í lagi. Men her rekur hart og tungt. Vandí er fyri at slíta hurtur. Tann veruleika verður ilt at káva út yvir.

Landsstýrisins stöða hevur verið, at ikki ber til at hava tvinni lønarlög innan fyri sama ríki.

Tað, sum serliga stendur í botni nú, eru lønarspurningurin hjá studentaskúlalærarunum, landsgrannskoðaranum og djóralæknanum.

HÚSALÁNSVIÐURSKIFTINI

Húsalánsviðurskiftini hava verið ring.

Tað hevur verið landsstýrisins og landsstýrisflokkanna uppgáva at fáa hesi viðurskifti bött.

Hetta tykist at fara at eydnast.

Fyrireið er, at Östifternes kreditforening kemur at læna til húsa-

bygging, 40 % til 1. prioritet, 20 % til 2. prioritet frá sparikössum ella öðrum lánistovni.

Her skuldi so verið 60 %.

Samráðst er um at fáa 3. prioritets lánvirki at viðka sítt virki til Føroyar.

Tað er útlit fyri, at hetta gongur í lag.

Tað er talan um 15 %'s lán fyri 3. prioritet.

Hin samlaði lánimöguleikin fyri húsalánnum í Havn at byrja við og seinri úti á bygdum, har ið matrikulerað er, er sostatt tilsamans um 75 % uttan krav um nakað veðhald frá almennari síðu, státi, lögtingi, ella kommunum.

RAVMAGNAN

Ravmagnanin í Føroyum kom í ta stóru ætlanina, sum ríkisstýrið og landsstýrið vórðu samd um, og hon er farin fram eftir pláni.

Nú verður farið undir byggingina av elverkkinnum fyri Suðuroy eftir somu studnings- og íleggingarprincippum sum fyri SEV.

Landsstýrið er fyri eini samlan av allari el-útbygging í Føroyum.

Plánur er gjørdur av kønum monnum, og verður ætlandi sett fram lógaruppskot um fremjan av landsútbyggingini, ið miðar ímóti, at allar bygdir í Føroyum skulu fáa el-streym fyri sama prís og somu gjalds-treytir.

UMSETINGARSKATTUR

Til at lúka allar hesar stóruppgávur, ið landsstýrið og landsstýris-flokkarnir eru farnir undir at loysa, krevst mikil peningur aftrat státsins lánnum og státsins studningi og tí, sum landskassin higartil hevur havt av innlögum.

Samgonguflokkarnir máttu tí eins og okkara brøður í Noregi og Svíaríki undir ein umsetingarskatt.

Hjá okkum er bara talan um 4 %, meðan norðmenn kravdu 10 %. Her er so bara talan um 4 % av innflutningsvirðinum av øllum vörum uttan nøkrum neyðsynjarvörum. Hjá norðmonnum er talan um umsetingargjald av øllum handli, allari umseting, eisini tí innlenska handlinum.

BARNASTYRKUR OG SKATTALÆTTAN

Tey 4 % av fakturapeninginum svara til 3 % av útsöluprísinum.

Sum viðurgjald móti hesari avgift eru samtyktar ymsir skattalættar eins og barnastyrkur til forsyrgjarar.

Eingin, sum hefur undir 4.000 kr. í skattainntöku, verður soleiðis at rinda lögtingsskatt.

Öll, sum hava eina skattainntöku undir 9.000 kr. fáa ein barnastyrk upp á 80 kr. fyri barnið og tey, sum hava stórri skattainntöku enn 9.000 kr., fáa ein barnastyrk upp á kr. 65 fyri barnið.

Fyri forsyrgjarar vil hesin skattalætti og barnastyrkur koma at týða stórri lætta enn útreiðslurnar hjá teimum av umsitingarskattinum.

Nógvir forsyrgjarar, sum av ringum umstöðum liggja heilt lágt í skattainntöku, hava fingið barnastyrkin kontant goldnan.

Istaðin fyri at rinda landsskatt hava teir so fingið pening úr landskassanum.

SKATTAINNTÖKAN, INNSETINGIN OG ÚTFLUTNINGURIN

Eitt gleðiligt tekin er, at hóast vinnulíkindini á sjónum hava verið soltnari við fiski á grunnunum enn árin frammanundan, hefur útflutningurin verið stórri í ár enn á nøkrum sinni. Sama er við skattainntökuni og innsetingini í peningastovrnarnar.

Lögtingsins inntöka hefur í fíggjarárinum 1960/61 eftir fyribils uppperð verið umleið kr. 22.783.987,85 og útreiðslurnar eisini eftir fyribils uppperð umleið kr. 21.565.331,36. Eitt avlop uppá kr. 1.218.656,49. Samstundis má tá verða havt í huga, at landskassin hefur veðhaldsábyrgdir, ið kunnu koma at verða «effektivar».

FYLGJANDI YVIRLIT SÝNIR EIN STÖÐUGAN VÖKSTUR

Skattainntökan var í:

1952	kr.	56,4	mill.	
1953	kr.	56,3	—	
1954	kr.	59,9	—	
1955	kr.	70,0	—	
1956	kr.	78,5	—	
1957	kr.	82,6	--	
1958	kr.	85,8	—	
1959	kr.	87,5	---	
1960	ca.	kr.	100,0	---

Ein vökstur uppá 16 mill. síðani 1958.

INNSKOT UPPÁ SPARITREYTIÐ HEVUR VERIÐ

1/1 - 1953	kr. 63,5 mill.
1/1 - 1954	kr. 67,5 —
1/1 - 1955	kr. 73,4 —
1/1 - 1956	kr. 81,5 —
1/1 - 1957	kr. 90,0 —
1/1 - 1958	kr. 97,3 —
1/1 - 1959	kr. 106,2 —
1/1 - 1960	kr. 112,6 —
1/1 - 1961	kr. 123,4 —

Ein vöktur uppá slakar 26 mill. síðani 1958.

Tað athugaliga í hesi peningamynd er, at skattainntöku- og innseti-
vökturin er størstur seinasta ár, hóast ílegggingin til skipakeyp og aðra
bygging aldri áður hevur verið so stór her á landi: Her er talan um
næstan tvífolding síðani 1952 og 53.

ÚTFLUTNINGUR FÖROYA VAR SEINASTA ÁR:

ísfiskur	21.625 tons	fyrir	25.530.000,00 kr. netto
saltfiskur	..	17.195 tons	fyrir	29.873.000,00 kr. netto
klippfiskur		6.250 tons	fyrir	20.598.000,00 kr. netto
annað			20.192.000,00 kr. netto
				96.193.000,00 kr. netto

um 3 milliónir meira enn 1958, ið var tað hægsta útflutningsár, vit hava
havt.

Útflutningurin árið frammanundan — 1959 — var 77.782.000, slakar
19. mill. kr. minni enn í fjör.

NETTO FISKAFRAMLEIÐSLAN

hevur fallið soleiðis:

1957	kr. 90.669.000
1958	kr. 91.271.000
1959	kr. 75.248.000
1960	kr. 93.842.000

Sum tekin eru til, vil hon aftur vaksa í ár, ið hvussu er í tonsatali: Príslagið er ilt at meta um. Tað tykist at rilla og hava lyndi at fara niður eftir.

STUDNINGUR TIL FISKIMENN HEVUR VERIÐ VAKSANDI OG VAR Í

1958/59	kr. 2.451.000
1959/60	kr. 2.717.000
1960/61	kr. 3.417.000

Hann er í trý tey seinastu árin vaksin við slakari milliún.

Fiskiskapurin á teim ymsu leiðunum er frá 1929 til 1960 í óslögdari tonsanögd vaksin ella minkaður soleiðis:

Undir Föroyum vaksin frá	1.833 tons	til	19.684 tons
Undir Íslandi minkaður frá	51.222 tons	til	14.396 tons
Við Grönland vaksin frá	10.245 tons	til	50.698 tons
Í Bæringshv. minkaður frá	8.751 tons	til	3.509 tons
Við New Foundl. vaksin frá	2.959 tons	til	9.678 tons

Fiskiskapurin undir Íslandi hjá föroyingum hevur ongantið verið so lítil sum í ár.

Ókingin av fiskinögdini fyri línuskipini um veturin undir Föroyum og fiskiskapurin við Grönland og New Foundland hevur givið hilt stóra uppiskoyti ístaðin fyri hina stóru minkingina av okkara fiskiskapi undir Íslandi. Men vónandi vil Ísland taka seg nakað upp aftur fyri okkum nú aftaná nýggju skipanina við Ísland.

Við teimum mongu nýggju veiðumiklu skipunum, vit hava fingið, og koma at fáa afturat í ár, skuldi veiðinögdin í ár farið at hyldnast betri enn í fjör, hóast nógv av okkara gomlu skipum eru farin burtur úr fiskivinnuni.

MARKNAÐARLÍKINDINI

er tann stóri spurningurin, nú ið europolondini hava býtt seg í tvíningar teir «6» og teir «7».

Talan hevur verið um, at hesir bólkar skulu ganga saman.

Vit standa uttan fyri báðar bólkarnar enn.

Men tað fer ikki at hera til í longdini.

Verður farið saman við teimum «6» — tað kunnu vit bara, um samgonga verður millum marknaðarbólkarnar — má vera ansað eftir, at vit ikki koma illa fyri av rættindunum hjá londunum innanfyri henda bólk at arbeiða og «etablera» seg hvør hjá øðrum.

Her er fyrst og fremst fiskiskapur við Føroyar at hava í huga.

Trolingin er ikki vandi fyri, tí vit sýta okkum sjálvum at trola innan fyri sjómarkið.

So er fiskiskapur við øðrum greiðum sum snøri, snellu, garni og línu. Við línu og snellu eru tað fyrst norðmenn, sum talan er um, men so fáa vit afturímóti loyvi at veiða við Noreg á øllum leiðum og við øllum greiðum sum norðmenn sjálvir sökja og nýta.

Skotar nýta eisini línu, men ikki snørið og snelluna.

Samgongan hevði marknaðarliga gjørt ræurnar rúmari og uttan höft fyri okkum, tí her hjá okkum verður eingin fremmandur at hava loyvi at fiska aðra staðir og við øðrum greiðum enn vit við okkara lóggávu loyva okkum sjálvum.

ÚTLITIÐ FYRI SALTFISKASÖLUNI

Sambært meting teirra, ið fáast við saltfiskasölu er prisútlitið ikki hitt versta.

Seldur er pakkaður fiskur til Grikkalands fyri 106 £ tonsið fyri smáan fisk og kravd eru 110 £ fyri góðan millumfisk. Í Italiu er seldur bólkfiskur fyri 92 £ og pakkaður 99 £ tonsið.

Í Brasiliu er útlit fyri, at klippfiskaprísurin verður nakað sum í fjör.

Í Spaniu er selt ca. 600 tons av klippfiski fyri sama prís sum í fjör.

SILDASÖLUPRÍSURIN

Í Svöríki sigast at vera seldar um 60.000 tunnur og í Danmark 20.000 tunnur fyri hægri prís enn í fjör. Hetta er stór sild. Hvussu verður við at selja smásildina í Eysturtýsklandi er ikki greitt. Men vónandi verður henda söla eisini at ganga í lag, hóast at Ísland kann koma í vegin við sínum ævintýra stóru veiðu í ár.

Stór kølihús til goymslu av okkara salt- og klippfiski og stór frystivirki, ið kunnu taka miklar farmar, tørva, fyri at vit kunnu verða førir at selja fisk til hægsta prís.